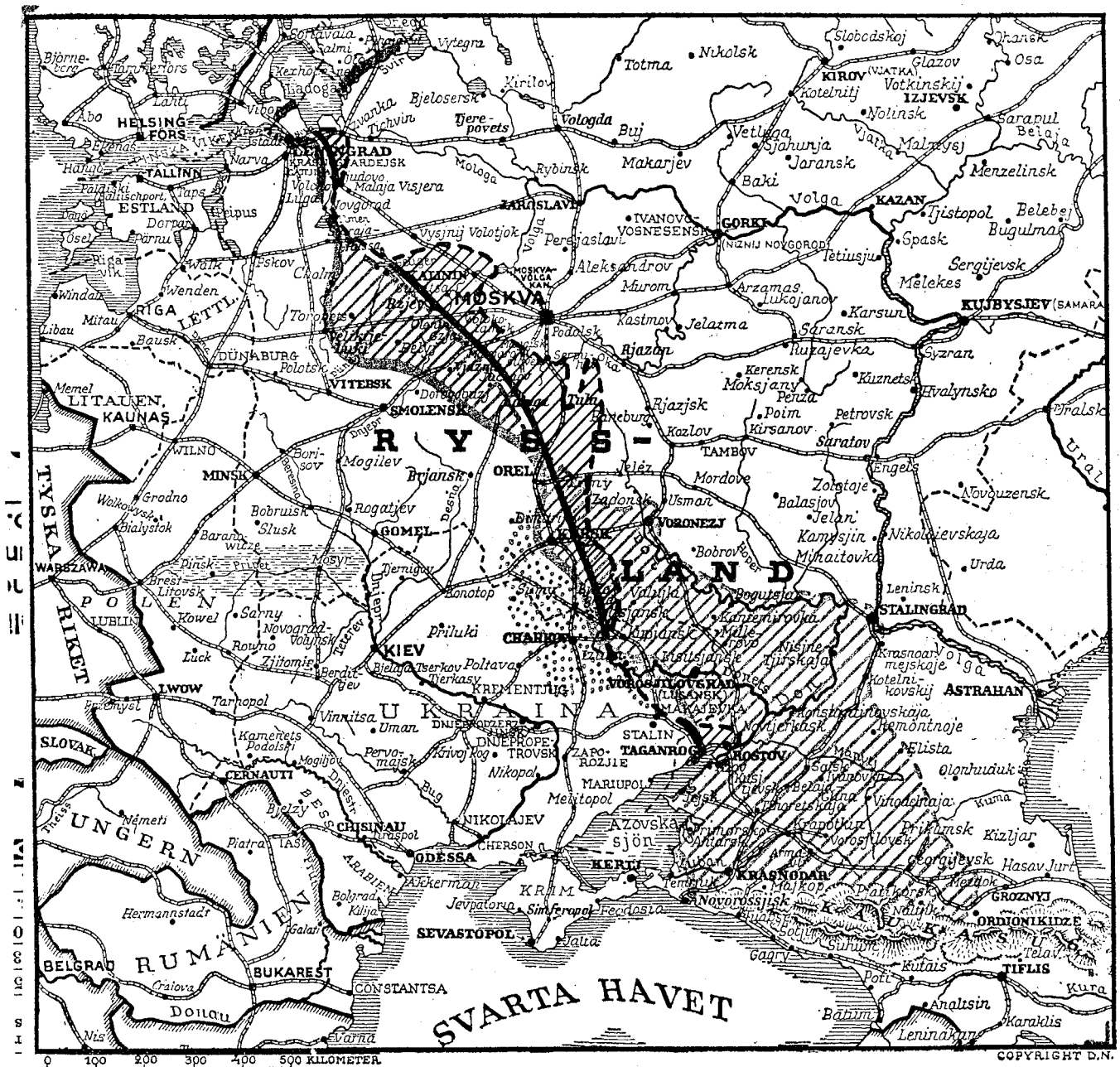

TVÅ ÅRS KRIG I ÖSTER

Av Dagens Nyheters militäre medarbetare.

Den svartstreckade ytan anger frontförskjutningen under första krigsåret, varvid den streckade svarta linjen markerar tyskarnas främsta frontdelar i slutet av november 1941. Den rödstreckade ytan anger frontförskjutningen under andra krigsåret, varvid den streckade röda linjen anger tyskarnas främsta delar i oktober 1942. Den heldragna röda linjen anger dagens ungefärliga frontsträckning. Det rödprickade området kring Charkov var när den senaste ryska vinteroffensiven kulminerade i rysk hand, men återtog under februari—mars av tyskarna. — På den finska fronten har frontlinjen stått sig sedan årsskiftet 1941—42.

Den svartstreckade ytan anger frontförskjutningen under första krigsåret, varvid den streckade svarta linjen markerar tyskarnas främsta frontdelar i slutet av november 1941. Den rödstreckade ytan anger frontförskjutningen under andra krigsåret, varvid den streckade röda linjen anger tyskarnas främsta delar i oktober 1942. Den heldragna röda linjen anger dagens ungefärliga frontsträckning. Det rödprickade området kring Charkov var när den senaste ryska vinteroffensiven kulminerade i rysk hand, men återtog under februari—mars av tyskarna. — På den finska fronten har frontlinjen stått sig sedan årsskiftet 1941—42.

Det är faktiskt icke mer än två år sedan tyskarna i daggrynningen den 22 juni gick till anfall mot Sovjetunionen. Ändå förefaller den dagen oändligt avlägsen. Det är så mycket som hänt sedan dess, men också mycket som icke har hänt.

Vid den tidiga vinterns inbrott 1941 hade tyskarna hunnit i hotande närhet av Moskva. Men köld och snö kom lederna att stelna och anfallskraften att frysa bort i Rysslands inre. De rullande mekaniserade divisionerna drunknade i det totalförvarade ryska djupet. De var också för få för att tillräckligt snabbt kunna utnyttja de stora initialframgångarna. Vad som skulle ha fullbordats innan vintern kom blev icke ens halvgjort, och i stället mötte de oförberedda tyska arméerna en vintertrimmad ny rysk arméechelong, som gick till motoffensiv. En katastrof stod för dörren. Partisanoperationer mot de tyska arméernas rygg och förbindelser ökade vidrigheterna. Katastrofen uteblev emellertid, måhända främst av den orsaken att de tidigare snabba tyska anfallen ändå lyckats skaka det ryska samhällsmaskineriet. Jämsides härmed led säkerligen också ryssarna av den osedvanligt hårda vintern, vilken verkade förlamande på framför allt kommunikationsväsendet — den sovjetryska akilleshälen.

Så gick en sträng vinter, som resulterade i ett tillbakaträngande av de längst framskjutna tyska anfallskilarna och en uträttning bakåt av den tyska fronten, som till sist trots allt kunde stabiliseras. Våren 1942 började med strider på Krim. Sevastopol hade blivit över från tyskarnas program 1941, och på Kertjhalvön hade ryssarna bitit sig fast. Innan det ryska motståndet knäckts här träffades tyskarnas front i Ukraina av en våldsam offensiv. Den utmynnade i det beryktade pansarslaget vid Charkov. Ehuru detta slag resulterade i ett ryskt nederlag, torde ryssarna dock ha vunnit en sådan försvagning och försening för sin motståndare att dennes möjligheter att lyckligt genomföra den planlagda offensiven i hög grad minskades. Efter Charkovslaget följde ett snabbt ryskt utvikande mot öster och sydost. En bland annat som följd härav snabb tysk offensiv över Donets och Kertjhalvön nådde förbluffande raskt fram till Volga vid Stalingrad, liksom trakterna väster oljefälten vid Groznij. Ryssarna irriterade dock hela tiden med envisa och hårda slag mot Voronezj och i frontbågen, vid Rzjev. Säkert är att dessa ryska tryck i hög grad band den tyska ledningens handlingsätt samtidigt som de verkade avlastande för ryssarna vid Stalingrad och i Kaukasus.

En ny vinter kom. Den blev väsentligt mildare än sin föregångare. Ryssarna fortsatte under hela hösten

och förvintern sitt envisa hamrande på frontbågen vid Rzjev och hotade dessutom att spräcka den tyska fronten vid Velikije Luki. Den milda vintern gynnade stort upplagda offensiver från rysk sida. Tyskarna hade fått sina förbindelser i sydost långt uttänjda. Det tyska flyget — förmodligen försvagat genom nödvändigheten att stärka insatsen i Tunisien — kunde icke bringas till full verkan. Den ryska kniptångsoffensiven mot Donbågen ledde till överraskande snabbt resultat. Ringen slöts kring den 6:e tyska armén. Till synes alltför starka ryska krafter trängdes emellertid kring de inringade tyskarna, vilket från rysk synpunkt verkade oförmånligt på kraften i den stöt som riktades mot Rostov för att avskära de förbundnas Kaukasusarméer. Det blev en tämligen långsam kamp om slutet vid Stalingrad, men utgången var given. Tyskarna räddade emellertid det väsentliga av Kaukasusstyrkorna över Rostov och Kertsundet, där för övrigt ännu i dag det omstridda brohuvudet på Tamanhalvön vittnar om vilken väg huvudkrafterna tog.

Efter den ryska segern vid Stalingrad blev det tämligen klart att en rysk armégrupp med starka pansarkrafter stötte fram i huvudriktning Charkov och Kursk. Ukraina var hotat av en väldig omfattning från norr, och i februari detta år var läget synnerligen allvarligt för tyskarna, så mycket mer som en betydande offensiv riktades även mot fronten mellan Ilmensjön och Vjazma. Den ryska högvinteroffensiven rullade raskt undan, särskilt mot Ukraina. Charkov återerövrades, och ryska pansarförband stod nära Dnjeprkröken, därmed hotande hela den tyska fronten i Sydukraina. Även mot och över Kursk trängde ryska pansarförband fram. Den tyska Orepositionen hotades från både söder och norr. Men våren kom tidigt, och vårvintern uteblev praktiskt taget helt och hållet. Den ryska offensiven hade gått för snabbt för att förbindelserna skulle kunna hålla för påfrestningarna. Tyska pansarförband och SS-divisioner insattes på slätterna kring Poltava, och för andra gången drevs ryssarna tillbaka över Donets. Tyskarna hade åt sig räddat ännu ett ukrainskt skördeår. Samtidigt härmed utfördes en anmärkningsvärd akt på ett nordligare frontavsnitt. Inför ett till synes icke alltför hårt ryskt tryck drog tyskarna — som man har anledning förmoda — frivilligt tillbaka sin front från Rzjev och Vjazma, vilka utrymdes och förstördes i samband med omfattande förhärjning av hela området. Därmed försvann den från andra krigsåret så karaktäristiska frontsäcken från Rzjev till Velikije Luki.

Denna korta sammanfattning av händelseförloppet i öster säger må-

hända i och för sig icke så mycket. Men den återkallar i minnet vad som hänt. Och det är just det skedda som är åskådarens enda verkliga underlag för att få någon uppfattning om vilka krafter som offerats och vilka krafter som kan återstå för framtiden. — Inför denna sommar har många återtrött på nya storoffensiver i öster, men alltjämt när högsommaren gör sitt intåg står de båda kämparna med för fot gevär. Med undantag för kampen om brohuvudet i Kuban har våren och försommaren kännetecknats av ett stundtals intensivt luftkrig, vilket sannolikt förmåligast gått ut på att förstöra varandras uppmarschförberedelser och kommunikationsnät. Framtiden i öster ter sig mycket oviss, vilket den gör även i övrigt. Operationer med begränsade mål är mest sannolika — åtminstone lika sannolika som ett fortsatt stando.

Ser man till den kraftödande insats som gjorts under de två krigsåren och ställer man denna i samklang med läget i stort, så kan man komma till slutsatsen att knappast någon av aktörerna i öster har anledning att nu satsa på nya storföretag, vilkas utgång ingen kan förutsäga. Man vill så att säga icke göra sig urarva inför en kommande händelseutveckling. — Har emellertid Sovjetunionen ingått ett verkligt förbund med den anglosaxiska parten och sålunda en effektiv översta krigsledning skapats för den allierade sidan, är det förvisso icke omöjligt att det kommer till en rysk storoffensiv, men i sådant fall först i samband med att de allierade får fast fot i den andra hälften av Europa.

HG.

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Mrk: Militært.

0307

D.N. 22.6.43.

Två års krig i öster.

Bmk: Sehdas Ministerpresidenten.